

Vivia Aunapuu-Lents
Sotsiaalministeerium
vivia.aunapuu-lents@sm.ee

Teie: 10.05.2022

Meie: digitaalalkirjas nr 1-8-2/22/17

Arvamus ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 seirearuandele 2021. aasta kohta

Lp Vivia Aunapuu-Lents

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Sotsiaalministeeriumi võimaluse eest esitada arvamus ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 seirearuandele 2021. aasta kohta. Kuna heaoluarengukava juhtkomitee täidab „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse“ § 33 toodud valdkondliku komisjoni rolli, siis arengukava juhtkomitee liikmena esitab MTÜ Lastekaitse Liit 2020. aasta seirearuandele omapoolsed tähelepanekud lähtudes lapse õiguste perspektiivist. Ühtlasi palub liit käesolevat arvamust käsitleda koos Lastekaitse Liidu poolt esitatud arvamusega 2020 aasta kohta (lisatud), kus oli I peatükis antud tausta valitsevale olukorrale ja vajadustele, ning tehtud II peatükis tähelepanekud seirearuandele. Liit jääb eelnimetatud arvamuses tehtud tähelepanekute juurde.

Tänastest lastest sõltub, milline saab olema Eesti tulevikuühiskond. Varajane lapsepõlveperiood on otsustava tähtsusega ja mõjutab suuresti lapse ülejäänud elu ja sellest tulenevalt on oluline, et edukaks arenemiseks on loodud sobivad tingimused. Elame ajal, kus meid on viimase kahe aastaga tabanud kriisid, mida keegi ei prognoosinud. Maailm ei ole enam kunagi endine. COVID ja Ukraina põgenike kriis on toonud ja toob kaasa palju muudatusi igas valdkonnas, ka inimestes endis. Muudatuste mõjust laiemalt saab rääkida siiski täpsemalt tulevikus. Selleks, et mõju oleks Eestis elavatele lastele positiivne - saame me anda panuse nii üksikisiku, kogukonna kui ka riigi tasandil.

Aastal 1991 ratifitseeris Eesti Vabariik ÜRO Lapse õiguste konventsiooni, mille üheks põhiprintsiibiks on lapse parimatest huvidest lähtumine. Iga lapse puhul. Riigi igas otsuses. Euroopa Nõukogu lapse õiguste strateegia 2016-2021 prioriteedid – võrdsete võimaluste loomine kõikidele lastele; laste osalusõigus; vägivalla vaba elu; lapsesõbralik õigusemõistmine; lapse õigused digitaalses keskkonnas – on loodetavasti jätkuvalt võrdselt aktuaalsed Eesti jaoks. Eesti Vabariigi President Kersti Kaljulaid rõhutas oma 24.08.2019 kõnes – **me vastutame. Enda ja teiste eest.** On asju, mis on ajatud ja absoluutsed. Ratifitseerides ÜRO Lapse õiguste konventsiooni 1991. aastal, andis Eesti riik garantii, et riik lähtub oma otsustes lapse parimatest huvidest.

Eestis on tänase päeva seisuga ca 37 500 Ukraina sõjapõgenikku, kellest ca 35% on lapsed. Samas prognoosid räägivad 50-100 tuhandest põgenikust. Aastaid on olnud rändesaldo negatiivne. Heaks võrdluseks Eestisse alates 24.02.2022 tulnud Ukraina sõjapõgenike arvule on fakt, et alates 1997. aastast on Eestilt rahvusvahelist kaitset taotlenud 1248 välismaalast ning rahvusvaheline kaitse on antud kokku (st pagulase staatus + täiendava kaitse staatus) 554

välismaalasele, kelle hulgas on ka 213 rändekava alusel saabunud ja kaitse saanud inimest. Viimastel aastatel on Eestisse jõudnud keskmiselt üks rahvusvahelise kaitse taotleja nädalas, nüüd oleme silmitsi seisnud sadade ajutise kaitse taotlejatega päevas. Eestisse ei ole üle kümne aasta tulnud saatjata alaealisi, praegu on see arv 37. On põhjendatud, kui sõjale jalgu jäänud välisriigist Eestisse saabunud laste suhtes kohalduvad ühed ja samad reeglid. Riigi kohustus on tagada, et Eestisse saatjata saabuvate ja esialgset eestkostjat vajavate alaealiste õigused ei jääks kaitseta. Kui vaadata laiemalt, siis mitte ühegi lapse õigused ei tohi jääda kaitseta.

Ukraina kriis nõuab nii riigilt kui kohalikelt omavalitsustelt pingutusi ja pandlikkust põgenike abistamisel. See olukord on uus meie kõigi jaoks – õppimiskohti on palju, veelgi olulisem kui varem on koostöö, mõistmine ja toimetamine ühise eesmärgi nimel. Soovime ju kõik, et saame sellel keerulisel perioodil olla toeks Ukrainast Eestisse põgenenud lastele. On tähtis, et iga abistaja teaks ka tervikpilti, sest ainult multidistsiplinaarselt saame parimal viisil laste heaolu toetada. Nii praeguses Ukraina kriisis kui ka tavaolukorras meie endi laste toetamisel. Omavalitsuste hakkamasaamise toetamine hakkab Ukraina kriisis olema võtmetähtsusega. Seega **on tervitatavad meetmed, mis toetavad kohalikke omavalitsusi.**

Arvestades siia saabunud traumeeritud laste suurt hulka, peame valmistuma ka riskikäitumiseks. **Vajalik on laste igakülgne toetus, sh vaimse tervise küsimustes.** Eestis oli juba eelnevalt väga tõsine tugispetsialistide sh kliiniliste psühholoogide ja psühhiaatrite puudus. Eriti kui räägime lastepsühhiaatritest, ning ennekõike vene keelt kõnelevatest lastepsühhiaatritest. Kasvavad sallivuse küsimused ühiskonnas tervikuna. Seega soovib juhtida Lastekaitse Liit tähelepanu, et ministeeriumitelt ja teadusasutustelt tuleb juba praegu küsida tulevikuprognose selles osas kui tõenäoline on järgmistel aastatel Ukraina noorte seas radikaliseerumise või suitsiidide arvu oluline suurenemine ning mida praegu ette võtta, et neid muresid ennetada.

Seirearuande 2021 osas juhib MTÜ Lastekaitse Liit tähelepanu alljärgnevale, kuid palub arvesse võtta meetmete tõhusamaks rakendamiseks, sh ka edasiste meetmete kavandamisel nii eelpool kui ka lisaks 2021 aasta arvamuses¹ toodut.

1) Majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgi iga-aastane lõpparuanne 2021 on viidatud, et ESF projektide puhul andsid piirangud jätkuvalt tunda kontaktteenuste puhul. Lastekaitse Liit toetab lõpparuandes sedastatut, et **ühelt poolt võimaldavad veebipõhised teenused kulusid kokku hoida, kuid on selge, et kõiki teenuseid sel viisil osutada ei saa ning piirangute leevenemise ajal (st nüüd ja edaspidi) tuleb kaotatud aeg tasa teha.** Nt vaimse tervise toetamisel 4-aastasele veebinõustamist teha ei saa. Aga teenuseid on vaja.

2) Valeinfo ja infosõja ajastul on senisest olulisem tõe eristamine valest, sh küberruumis. Lastekaitse Liidu projekt Targalt Internetis omab antud temaatikaga kokkupuudet igapäevaselt, panustades järjepidevalt eri sihtgruppide (lapsed, õpetajad, lapsevanemad, kui ka ühiskond tervikuna) teadlikkuse tõstmisele antud vallas². **See kinnitab taaskord kui oluline on digitaalse kirjaoskuse andmine kogu elukaare vältel, ning seetõttu on vaja sellesse erinevatel haridustasanditel ja täiendkoolitustega, aga ka ühiskondlike kamapaaniatega eesmärgipäraselt ja mitmekülgset panustada.**

3) Lõpparuandes on toodud, et koolivõrgu korrastamisel on üldhariduspinda kaasajastatud 67% sihtasemest ning HEV väikelahendusteks on toetust saanud 178 kooli (64% sihttasemest). **Samas võttes arvesse Eesti riigi eesmärgi 2035 ligipääsetav Eesti, ning HEV laste suurt hulka, millega on seletatav nii madalad näitajad?** Ligipääsetavus tähendab, et kogu elanikkond, sh lapsed ja puuetega isikud on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osa võtta. Eesti ühiskonna kujundamisel ei ole tihti arvesse võetud inimeste elukaart ja asjaolu, et suure osa ühiskonnast moodustavad lapsed, vanemaealised, erivajadustega inimesed ja teised rühmad, kes ei saa meie keskkonna võimalusi täiel määral kasutada. Tegemist on probleemiga, mis vajab terviklikke lahendusi³.

¹ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2021/05/1-8-2-21-33_Arvamusuhtekuuluvuspoliitika-fondide-rakenduskava-2014-2020-seirearuande-2020.-aasta-kohta.pdf

² Loe lähemalt: <https://www.targaltinternetis.ee/uudised/2022/03/materjale-opetajatele-kuberturvalisus-ja-infosoda/>

³ Loe lähemalt: <https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus>

4) Prioriteetse suuna 2 ja 3 selgitustes on toodud, et tõrjutusriskis noorte kaasamine on edukas. Hea meelt teeb, et SPIN-programmi näitaja on täidetud 97% ja STEP-programmis 133 %- kinnitab see ju antud programmidega jätkamise vajalikkust järgmistel aastatel.

Aastal 2021 avaldatud OECD raporti⁴ kohaselt on Eesti murekohaks noored, kes ei tööta ega õpi. Nende jaoks on olemas nn noortegarantii tugisüsteem, kuid kohalike omavalitsuste aktiivsus programmi rakendamisel on väga erinev, ning analüüsi kohaselt suisa pooled omavalitsustest seda vahendit ei kasuta. Noortegarantii tugisüsteemi raames viidi 2020. a läbi kaks andmeregistrite seiret, mille käigus tuvastati 3138 NEET noort, et toetada nende tööturul osalemist ning parandada tööalaseid võimalusi erinevate teenuste pakkumise kaudu. Aasta 2020 lõpparuandest selgus, et kumulatiivselt on noortegarantii tugisüsteemi kaudu abi saanud noori 364. Aasta 2021 lõpparuandest selgub, et Noortegarantii tugisüsteemi raames on aidatud juba 530 noort inimest, kes vajasisid abi haridustee jätkamisel või töö leidmisel. Seega aastaga on lisandunud vaid 166 noort. **Eelnevast tulenevalt on vaja välja selgitada, millest on tingitud omavalitsuste passiivsus noortegarantii tugisüsteemi kasutamisel, ning vajadusel kasutada selle efektiivsuse tõstmiseks toetavaid meetmeid. NEET-noorte probleeme on vaja käsitleda terviklikult, st riigil tagada ennetamisest, sekkumisest ja kompenseerivatest meetmetest koosnev kompleksne lähenemine. Lisaks ei saa unustada COVID-19 pandeemia mõjusid NEET noortele.**

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Varje Ojala

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Koostaja: Helika Saar, helika.saar@lastekaitseliit.ee

⁴ Loe lähemalt: <https://epl.delfi.ee/artikkel/92712957/kustunud-star-lahenduseta-omastehooldus-kehvad-oskused-oecd-uuris-estli-tooturu-kitsaskohti>